

SUNDHEDS- FORKÆMPERE ELLER SUNDHEDS- FASCISTER?

KIM LARSENS KAMP MOD RYGEFORBUD

I 2008 besøgte jeg hovedkontoret for Kræftens Bekæmpelse på Østerbro i København. Her skulle jeg interviewe en læge, der i mange år havde været organisationens førende ekspert på rygepolitik. Jeg ville gerne finde ud af, hvilken rolle Kræftens Bekæmpelse og andre sundhedsorganisationer havde spillet i tilblivelsen af den danske rygelov, som var trådt i kraft et år tidligere.

Loven indførte rygeforbud på en række offentlige steder, såsom barer, restauranter og arbejdspladser, men lægen fra Kræftens Bekæmpelse var mildest talt ikke tilfreds. *Rygeloven var fuld af huller og mest af alt bare regeringens symbolske forsøg på at beskytte borgerne mod passiv rygning, fremførte hun.*

Da jeg efter interviewet gik tilbage til S-togsstationen Nordhavn, så jeg en plakat med en helt anden udlægning af rygeloven. I sarkastiske vendinger ønskede plakaten regeringen tillykke med rygelovens etårsfødselsdag og kvitterede med den hårdtslående overskrift ”*Gesundheit macht frei*” efterfulgt af tre udråbstegn.

Den danske sanger Kim Larsen havde af egen lomme

betalt en landsdækkende kampagne, som i protest mod rygeforbuddet sammenlignede det med nazismens motto ”*Arbeit macht frei*”. Jeg vidste godt, at nazisterne havde indført rygeforbud i 1930’ernes Tyskland, men var alligevel noget overrasket over sammenligningen.

Mest af alt var jeg dog chokeret over kontrasten. Talte de virkelig om det samme? På den ene side anklagede Kim Larsen staten for at gribe ind i de mindste detaljer i borgernes hverdag og for at ville realisere et totalitært sundhedsideal. På den anden side hævdede kræfteksperter, at staten reelt ikke gjorde noget som helst for at fremme borgernes sundhed.

De to opfattelser er måske yderpoler i forhold til de fleste danskeres holdninger på området, men alligevel synes jeg, der var noget genkendeligt ved begge udlægninger. Ikke alene kan man nemt finde mildere udgaver af dem i hver eneste debat om sundhed, men jeg blev samtidig opmærksom på, at jeg på forskellige tidspunkter selv havde indtaget begge synspunkter.

Jeg havde ganske vist ikke ment helt det samme som Kim Larsen og heller aldrig anklaget dem, jeg var uenige med, for at være nazister. Men jeg havde trods alt indledt mine studier af rygeforbud med en mere kritisk indstilling over for nogle af de argumenter for rygeforbud, som organisationer som Kræftens Bekæmpelse fremsatte igen og igen. For eksempel at Danmark var langt bagefter andre lande på området, og at forbuddet handlede om at give danskerne frihed til at vælge røgen til eller fra. I mine ører lød det sært, at et land kunne være bagefter

på rygeforbud – ligesom det virkede til at være et lidt anstrengt argument, at et forbud ligefrem skulle kunne give mere frihed.

Men foran Kim Larsens plakat indså jeg, at jeg selv havde flyttet mig, og at anklagen om sundhedsfascisme nu fremstod anstrengt og forslidt. De flere tusinde siders dokumenter, jeg i mellemtiden havde læst om rygeregulering i alle hjørner af verden, havde for alvor sat sig. Jeg tog mig selv i at forsvare rygeforbud, når andre kaldte det udtryk for fanatisme eller banaliserede risikoen.

Det var ikke en bestemt statistik om risikoen ved rygning, der overbeviste mig. Det var mængden af studier og den næsten uendelige kavalkade af alvorlige sygdomme, et menneske med ret stor sandsynlighed kan få af aktiv eller passiv rygning. Det kunne jeg ikke bare slå hen og sige, at alt er farligt. Når rygning koster over 13.000 dødsfald i Danmark om året, hvorfor skal jeg så seriøst interessere mig for, om der er stråforkortere i mit rugbrød eller blødgøringsmidler i mine børns legetøj, hvilket måske forårsager et halvt kræfttilfælde per år i snit?

Min forskning i rygepolitik havde altså gjort mig til tilhænger af rygeforbud. Det skifte oplevede jeg i sig selv som ret betænkeligt. Blot ved at få mere viden om kræfttrisci kan man naturligvis ikke finde en perfekt balance for, hvor meget myndighederne bør gribe ind i vores adfærd.

Alligevel er viden om sundhed ikke ligegyldig. Mange almindelige mennesker uden sundhedsfaglig uddannelse

besidder ofte en stor viden om sundhed og ved, hvilke fødevarer og levevaner der er sunde og usunde, og hvilke sygdomme de skal passe særligt på. Aviser og blade er fyldt med den slags historier.

Det er således ikke svært at skaffe sig en stor viden om sundhed, men en del sværere at finde orden i de mange tilgængelige oplysninger. For ved vi overhovedet, hvad sundhed er? Er vi bevidste om, hvilken sundhedsopfattelse vi lægger ned over virkeligheden, når vi diskuterer, hvad der er sundt og usundt?

Det sidste spørgsmål er det formentlig de færreste danskere, der kan svare på. Men der er altid en sundhedsopfattelse gemt i den måde, som vi hver især håndterer information om emnet på. Løbeentusiaster farer måske ud og køber nye løbesko og omlægger deres motionsvaner, så snart de læser, at det er sundere for kroppen at løbe på forfoden. Andre er måske mere optaget af at undgå fødevarer med mange kulhydrater eller bestemte fedtstoffer og fjerner dem straks fra deres kost, hvis Politikens brevkasse advarer mod dem.

Omvendt er der også mange mennesker, der finder mængden af informationer og anbefalinger så overvældende og omskiftelig, at de måske først reagerer, når myndigheder har gentaget budskaberne igennem lang tid. Kostrådene i 1980'erne lærte os at spise masser af kulhydrater og samtidig være bange for fedtstoffer. I dag bør vi for alt i verden begrænse mængden af sukker – en form for kulhydrat – men derimod indtage rigeligt

af de sunde fedtstoffer i eksempelvis fisk eller nødder. Det er ikke så mærkeligt, hvis nogen bliver forvirret.

Endelig fravælger en del mennesker nyheder om sundhed og kunne ikke drømme om at ændre deres hverdag, uanset hvad de nyeste studier viser. I alle tilfælde er der en forbindelse mellem den tilgængelige viden om sundhed og sundheden i vores eget liv. Selv hvis vi nægter at ændre vores vaner efter den nyeste viden på området, indebærer det også et valg.

EN DETEKTIVHISTORIE

PÅ SPORET I GENÈVE

”Her bruger vi det brede sundhedsbegreb”. Sådan har jeg ofte hørt medarbejdere inden for sundhedsområdet sige til mig, når de skal præsentere deres organisation. Det sundhedsbegreb, de henviser til, er formuleret af verdenssundhedsorganisationen WHO, som er en global sundhedsorganisation under FN, hvor stort set alle lande er medlemmer. Sundhedsdefinitionen udgør de første linjer i WHO’s forfatning fra 1948 og lyder: ”Sundhed er en tilstand af fuldstændigt fysisk, mentalt og socialt velbefindende og ikke blot fravær af sygdom eller svækkelse”.

Alene sætningen kan tage pusten fra enhver. Ikke kun fordi den udvider sundhedsbegrebet med hele tre dimensioner af velbefindende, men også fordi barren sættes meget højt. Kan man overhovedet forestille sig et eneste menneske på jorden, hvis velbefindende på en og samme tid er fuldstændigt både fysisk, mentalt og socialt? I stedet for en egentlig præcis definition giver det måske bedre mening at forstå WHO’s sundhedsbegreb som en overordnet målsætning; et pejlemærke, som vi kan stræbe efter i enhver sundhedspolitisk beslutning.

Ikke desto mindre henviser projektledere og sund-